

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.089>

УДК 346.9:347.736

І.А. БУТИРСЬКА, канд. юрид. наук, доцент, асистент кафедри процесуального права
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

 orcid.org/0000-0002-6827-9939

БАНКРУТСТВО ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Ключові слова: неплатоспроможність, банкрутство, боржник, банкрут, Кодекс України з процедур банкрутства, споживче банкрутство.

Виявлено проблемні аспекти у правовому регулюванні банкрутства фізичних осіб і практиці застосування відповідних положень Кодексу України з процедур банкрутства, напрацьовано пропозиції щодо удосконалення законодавства у цій сфері. На основі аналізу судової практики наголошено, що заборона виїзду боржника за кордон є заходом забезпечення вимог кредиторів, який повинен застосовуватися не автоматично, в усіх справах, а тільки тоді, коли буде доведено факт умисного вчинення боржником дій, спрямованих на перешкоджання проведенню стосовно нього процедур, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства. Зроблено висновок, що у порівнянні з юридичними особами фізичні особи-підприємці мають низку невиправданих преференцій у частині ініціювання справи про банкрутство, що не є справедливим з точки зору рівності всіх суб'єктів господарювання і зумовлює нерівне становище кредиторів юридичних осіб і кредиторів фізичних осіб-підприємців.

Постановка проблеми. Новий Кодекс України з процедур банкрутства (далі КУзПБ) передбачив чимало новел у правовому регулюванні відносин неплатоспроможності (банкрутства). Однією з основних таких новел стало запровадження в Україні інституту так званих споживчих банкрутств, що було довгоочікуваною подією у колі науковців і практиків. Із набранням чинності у 2019 р. КУзПБ очікувався великий попит серед населення на дану процедуру. Але пройшло уже більше року з моменту запровадження в Україні інституту банкрутства фізичних осіб, а в деяких господарських судах не налічується навіть десяти справ про неплатоспроможність фізичних осіб. Причин тому багато: це і дорожня процедура (тільки на авансування винагороди арбітражному керуючому у 2021 р. треба витратити 34 050 грн), і складність оформлення документів для відкриття провадження, а також низка проблемних та колізійних питань, що виникають на практиці під час застосування відповідних законодавчих положень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми відновлення платоспроможності та банкрутства стали темою досліджень для багатьох вітчизняних науковців і практиків, серед яких слід відзначити: О. Беяневич, О. Бірюкова, І. Вечірка, Л. Грабован, В. Джуна, С. Жу-

Цитування: Бутирська І.А. Банкрутство фізичних осіб: проблеми теорії та практики. *Економіка та право*. 2021, № 1. С. 89–95. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.089>

кова, Ю. Кабенюк, Я. Левшину, Б. Полякова, П. Пригузу, В. Радзивілюк, Т. Чубар та ін. Водночас актуальним видається дослідження проблемних аспектів застосування процедур банкрутства до фізичних осіб.

Метою статті є виявлення проблемних аспектів у правовому регулюванні банкрутства фізичних осіб і практиці застосування відповідних положень КУЗПБ, а також напрацювання пропозицій щодо удосконалення законодавства у цій сфері.

Результати дослідження. Питанням банкрутства фізичних осіб у КУЗПБ приділено Книгу четверту — «Відновлення платоспроможності фізичної особи». Тут одразу хочеться звернути увагу на неточності у термінології, яку застосовує законодавець. По-перше, на відміну від попереднього Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі Закон про банкрутство), сама назва нового Кодексу не відображає у повній мірі весь його зміст: назва Кодексу містить слова «з процедур банкрутства», вказуючи тільки на банкрутство, замовчуючи про відновлення платоспроможності боржника. Можна було би списати це на той факт, що процедурами банкрутства, зокрема, є і відновлювальні процедури, однак КУЗПБ не містить визначення поняття «процедури банкрутства», та і майже не оперує таким поняттям. Натомість, у ст. 6 КУЗПБ йдеться про «судові процедури, які застосовуються щодо боржника». Стаття 9 КУЗПБ іменується «Оскарження судових рішень у процедурі банкрутства», однак далі не надано ані визначення даного поняття, ані хоча б натяку на те, що ж розуміє під даним поняттям законодавець. Уже в ст. 33 КУЗПБ з'являється новий термін — «процедури відновлення платоспроможності» (п. 9 ч. 1: «Саморегульована організація арбітражних керуючих: здійснює інформування суспільства про практику та проблемні питання у процедурах відновлення платоспроможності»).

Визначення поняття «процедура банкрутства» дає нам наука господарського права і процесу. Так, Я. Левшина у своєму дисертаційному дослідженні аргументує, що термін «процедура банкрутства» слід використовувати не лише як судову процедуру, а як весь процес, який передував відкриттю провадження у справі про банкрутство, та власне процедуру, що здійснює суд у справі про банкрутство [1, с. 7].

По-друге, що стосується назви самої Книги четвертої КУЗПБ. Тут бачимо аналогічну проблему: у назві Книги йдеться лише про відновлення платоспроможності фізичної особи, але не згадується про визнання фізичної особи банкрутом. Вважаємо, що термінологічно правильно було би назвати дану Книгу за аналогією з попереднім Законом про банкрутство — «Відновлення платоспроможності фізичної особи або визнання її банкрутом». У такому випадку назва Книги повною мірою відображала би її зміст.

Книга четверта здійснює спеціальне правове регулювання застосування процедур банкрутства до фізичних осіб, і у випадках, коли щось не врегульовано даною Книгою, потрібно звертатись до загальних положень КУЗПБ. Однак що робити, якщо певні питання не повністю урегульовані Книгою четвертою? Чи можна «накладати» положення одних статей на інші? Незрозуміло. Враховуючи відносно невелику кількість судових справ про відновлення платоспроможності фізичних осіб у господарських судах, на сьогодні доводиться констатувати відсутність єдиного підходу національних господарських судів до більшості проблемних питань, що виникають під час розгляду даної категорії справ.

Так, наприклад, питання про необхідність сплати судового збору боржником за подачу заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. Прикінцевими та перехідними положеннями КУЗПБ було внесено зміни до Закону України «Про судовий збір», якими було звільнено боржників від сплати судового збору за подання заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. Водночас, усупереч цьому, деякі господарські суди продовжили стягувати з боржників судовий збір у таких випадках.

Наприклад, Господарський суд Харківської області ухвалою від 27.04.2020 у справі № 922/1213/20 залишив заяву фізичної особи про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність без руху, зокрема через несплату судового збору, який, на думку суду, становив 21 020,00 грн [2].

У цій справі боржник заплатив судовий збір, і провадження у справі було відкрито. Але практика більшості апеляційних господарських судів у даному питанні протилежна. Так,

колегія суддів Східного апеляційного господарського суду у справі № 917/2088/19 звернула увагу, що висновок суду першої інстанції про повернення заяви у зв'язку з відсутністю доказів сплати судового збору не є обґрунтованим, оскільки даний висновок зроблено судом без урахування особливостей провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб та вимог ст. 116 КУзПБ, якою встановлено чіткий перелік документів, що додаються до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність [3].

Отже, судова практика більшості господарських судів, особливо апеляційних, свідчить про відсутність законодавчої вимоги про сплату судового збору боржником за подання ним заяви про відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність, а застосування загальних вимог, передбачених ст. 34 КУзПБ, до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи є недоречним у цій частині.

Цікавою є позиція В. Радзивілюк та Р. Полякова, які зазначають, що якщо заява не відповідає вимогам ст. 34 КУзПБ, то її, за рідкісним винятком, якщо дотримуватися логіки законодавця, не можна залишити без руху або повернути.

Так, у ч. 3 ст. 37 КУзПБ передбачено залишення заяви про відкриття справи про банкрутство без руху з підстав, передбачених у ст. 174 Господарського процесуального кодексу України, з урахуванням вимог КУзПБ. Ці вимоги регламентовано ст. 38 КУзПБ і стосуються вони випадків повернення зазначеної заяви, а саме: коли заяву підписано не уповноваженою особою або вона взагалі не підписана; до відкриття провадження у справі про банкрутство надійшла заява про відкликання заяви про відкриття справи про банкрутство; заявником, до розгляду попередньої заяви, подано аналогічну заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство. Інших випадків повернення зазначеної заяви КУзПБ не містить. Водночас, вважають учені, за браком доказів (оплати судового збору, авансування винагороди арбітражному керуючому, направлення боржникові копії заяви, підтвердження неплатоспроможності боржника або її загрози), згідно з аналізом наведених норм, не дає право суду залишити заяву без руху або її повернути [4, с. 151—152].

Також у практиці були випадки, коли заявники-боржники просили у своїх заявах розстрочити або відстрочити авансування винагороди арбітражному керуючому. Але тут уже є сформована практика Верховного Суду, який однозначно вказав, що ані КУзПБ, ані інші норми чинного законодавства не передбачають права боржника бути звільненим від авансування винагороди арбітражному керуючому під час подання такої заяви, а також умов, за яких суд може відстрочити, розстрочити чи звільнити заявника від здійснення авансування винагороди арбітражному керуючому [5]. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках судових колегій Верховного Суду, судової палати для розгляду справ про банкрутство Верховного Суду та Великої Палати Верховного Суду для судів першої та апеляційної інстанцій, є обов'язковими для застосування у подібних правовідносинах. Тому пошук, дослідження та аналіз судової практики є нагальною потребою не тільки для тих, хто цікавиться банкрутством, а й тих, хто хоче досягти успіху в судах під час відстоювання інтересів одного із учасників справи про банкрутство [6, с. 18]. Але, на жаль, у відносинах, що виникають з приводу неплатоспроможності фізичних осіб, як уже було зазначено вище, поки що немає достатньо практики навіть на рівні місцевих та апеляційних судів, і, як наслідок, практикою Верховного Суду не всі прогалини та колізії урегульовані.

Ще одне «болюче» для боржників питання — це можливість обмеження боржника у виїзді за кордон під час провадження у справі про неплатоспроможність такої особи. Зокрема, ч. 4 ст. 120 КУзПБ передбачає: господарський суд за клопотанням арбітражного керуючого або з власної ініціативи (виділено автором — *І. Б.*) може ухвалити рішення про тимчасову заборону боржнику без дозволу суду виїжджати за кордон на період здійснення провадження у справі про неплатоспроможність, якщо боржник вчиняє дії, спрямовані на перешкоджання проведенню стосовно нього процедур, передбачених цим Кодексом. Разом з тим, у ч. 1 ст. 118 КУзПБ, яка передбачає загальні засади застосування заходів забезпечення вимог кредиторів у справі про неплатоспроможність, зроблено висновок: господарський суд має право за вмотивованим клопотанням сторін у справі про неплатоспроможність чи за своєю ініціа-

тивою (виділено автором — *І. Б.*) вжити заходів для забезпечення вимог кредиторів. До заходів для забезпечення вимог кредиторів належить, зокрема, заборона виїзду боржника за кордон. У зв'язку з цим виникає запитання: за чиєї ініціативи може бути застосовано заборону виїзду боржника за кордон у справі про неплатоспроможність — за ініціативи сторін (боржника та кредиторів) чи за ініціативи арбітражного керуючого? Судова практика свідчить, що частіше це відбувається все-таки за ініціативи арбітражного керуючого на підставі ч. 2 ст. 120 КУЗПБ, хоч і виходить, що це суперечить загальним положенням ст. 118 КУЗПБ.

Так, Господарський суд Тернопільської області ухвалою від 26.03.2020 розглянув і задовольнив клопотання керуючого реструктуризацією арбітражного керуючого: заборонив боржнику без дозволу суду тимчасово виїжджати за кордон на період здійснення провадження у справі № 921/786/19 про неплатоспроможність. Суд прийняв до уваги твердження керуючого реструктуризацією про те, що за результатами перевірки декларацій про майновий стан та доходи боржника інформація, яка зазначена боржником, є неповною і недостовірною, не відповідає дійсності, а сама декларація заповнена із суттєвими відхиленнями та не відповідно до вимог; боржник надав неповну та недостовірну інформацію про майно, доходи та витрати боржника та членів його родини, які здійснювались ними протягом останніх трьох років. Також керуючий реструктуризації вважає, що ініціатива боржника щодо відкриття провадження у справі про його неплатоспроможність є метою ухилення боржника від погашення боргу перед кредиторами.

Західний апеляційний господарський суд, скасовуючи вказану ухвалу, зазначив, що для заборони боржнику виїзду за кордон згідно з ч. 2 ст. 120 КУЗПБ, суд повинен встановити, що боржник вчиняє дії, спрямовані на перешкодження проведенню стосовно нього процедур, передбачених цим Кодексом. Неотримання боржником листів, запитів керуючого реструктуризацією, неподання керуючому реструктуризацією декларацій, плану санації чи плану реструктуризації не доводить тієї обставини, що боржник саме вчиняв дії, спрямовані на перешкодження проведенню стосовно нього процедур, передбачених КУЗПБ. До того ж доказом не може бути подання боржником

до господарського суду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність. Суд апеляційної інстанції звернув увагу й на те, що ухвалення судом за клопотанням арбітражного керуючого або з власної ініціативи рішення про тимчасову заборону боржнику без дозволу суду виїжджати за кордон є одним із наслідків відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника. Натомість заходи забезпечення вимог кредиторів, передбачені ч. 2 ст. 118 КУЗПБ, суд вживає за клопотанням сторін чи за своєї ініціативи. Арбітражний керуючий не є стороною у справі про неплатоспроможність боржника. Право суду за клопотанням арбітражного керуючого або з власної ініціативи та за наявності підстав ухвалити рішення про тимчасову заборону боржнику без дозволу суду виїжджати за кордон на період здійснення провадження у справі, визначене ст. 120 КУЗПБ, як один з наслідків відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника-фізичної особи [7].

Отже, заборона виїзду боржника за кордон є заходом забезпечення вимог кредиторів, що повинен застосовуватися не автоматично у всіх справах, а тільки тоді, коли буде доведено факт умисного вчинення боржником дій, спрямованих на перешкодження проведенню стосовно нього процедур, передбачених КУЗПБ.

І ще одне запитання, пов'язане із заборною боржнику виїжджати за кордон на період здійснення провадження у справі про його неплатоспроможність: така заборона є абсолютною (як це впливає зі ст. 118 КУЗПБ) чи все-таки за дозволом суду боржник може виїжджати за кордон (адже у ст. 120 КУЗПБ уже використовується формулювання «**тимчасова заборона боржнику без дозволу суду виїжджати за кордон**» (виділено автором — *І. Б.*)? Виходить, що навіть якщо така заборона накладена господарським судом, то боржник може звернутися з клопотанням до суду з проханням дозволити виїхати за кордон на певний час.

З моменту відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржник — фізична особа та члени його сім'ї опиняються під пильною увагою господарського суду та арбітражного керуючого, які повинні детально вивчити всі обставини, що спричинили неплатоспроможність фізичної особи. Як правило, тривалість застосування процедур банкрутства

до фізичної особи є значною, проте непоодинокими є випадки, коли особі вдається дуже легко і без зайвих втрат звільнитися від боргів через процедуру банкрутства, у разі, якщо жоден кредитор не заявив своїх вимог до боржника.

Показовим є такий приклад із судової практики. Ухвалою Господарського суду Чернігівської області від 14.04.2020 заяву фізичної особи про відкриття справи щодо її неплатоспроможності було прийнято до розгляду. Ухвалою від 01.06.2020 відкрито провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. Заборгованість боржника становила понад 74 400 дол. США. Ухвалою Господарського суду Чернігівської області від 15.07.2020 провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи закрито з мотивів відсутності заявлених кредиторських вимог та неможливості застосувати процедуру погашення боргів, а також через відсутність усіх ознак неплатоспроможності, передбачених визначенням ст. 1 КУзПБ, що стало підставою для закриття провадження у справі на підставі п. 8 ч. 1 ст. 90 КУзПБ.

Північний апеляційний господарський суд, переглядаючи вказану ухвалу, у постанові від 07.10.2020 вказав про наявність змістовної колізії між пп. 5 та 6 ч. 1 та ч. 2 ст. 90 КУзПБ в частині затвердження звіту ліквідатора та незвернення кредиторів з вимогами до боржника, щодо стадій провадження, де можливе таке закриття. Апеляційний господарський суд усунув колізію шляхом системного тлумачення ст. 90 КУзПБ, розділів II, III, IV Книги третьої КУзПБ, відповідно до якого застосування п. 6 ч. 1 ст. 90 КУзПБ (закриття провадження у справі про банкрутство, у зв'язку з тим, що до боржника після офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про його банкрутство не висунуто вимог) можливо лише до визнання боржника банкрутом, а що стосується п. 5 ч. 1 ст. 90 КУзПБ (закриття провадження у зв'язку із затвердження звіту ліквідатора), то його застосування можливе лише після визнання боржника банкрутом. На підставі цього апеляційний господарський суд частково змінив резолютивну частину оскарженої ухвали, доповнивши її таким чином: «п. 3 Вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установленій цим Кодексом строк, вважаються погашеними, а виконавчі документи за цими вимогами визнати такими, що не підлягають виконанню» [8].

Отже, з моменту прийняття заяви боржника до розгляду та до моменту ухвалення постанови суду апеляційної інстанції пройшло лише шість місяців, а фізична особа, без застосування до неї процедур реструктуризації чи погашення боргів, звільнилася від боргів, і навіть без визнання такої особи банкрутом та застосування подальших обмежень.

З приводу подібних ситуацій О. Удовиченко висловлюється негативно, зазначаючи: «На мій погляд, така ситуація не є законною і справедливою. Щодо законності — кодекс передбачає можливість погашення боргів фізичної особи лише після визнання її банкрутом. Щодо справедливості — кредитори мають бути належно повідомлені, що в них залишився єдиний шанс потрапити в «останній вагон», і якщо має місце недосконалість закону, то суд та арбітражні керуючі повинні забезпечити справедливий баланс інтересів, а для Національної асоціації арбітражних керуючих України є слушний привід ініціювати вдосконалення кодексу» [9].

Вважаємо, такі ситуації не можна назвати незаконними, оскільки подібні судові рішення ухвалюються на основі норм КУзПБ, а той факт, що норми КУзПБ часто суперечать одна одній, є відповідальністю законодавців, а не правозастосовувачів.

Не зовсім коректним, на думку автора, є ототожнення у КУзПБ фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців, тобто застосування до них однакових процедур, передбачених Книгою четвертою Кодексу. Особливістю провадження щодо фізичної особи-підприємця є лише внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ст. 137 КУзПБ). Отже, справа про неплатоспроможність фізичної особи-підприємця не може бути ініційована кредитором, що взагалі нівелює значення процедури банкрутства, адже інститут банкрутства покликаний: задовольнити вимоги кредиторів; усунути з ринку суб'єкта господарювання, який має перевищення пасиву над активом, не хоче і не може здійснювати підприємницьку діяльність; надати можливість суб'єкту господарювання, що працює, відновити свою платоспроможність [10, с. 89]. Нівелює ототожнення правового регулювання банкрутства фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців і основи господарських відносин. Адже правовий статус фізичної особи-підпри-

емця суттєво відрізняється від статусу фізичної особи, зокрема, є велика різниця між договорами, які укладаються цими суб'єктами. Здійснюючи підприємницьку діяльність, фізична особа стає повноправним «гравцем» на ринку товарів, робіт і послуг, діє на власний ризик, і повинна бути на рівні з юридичними особами не лише у правах, але і в обов'язках і відповідальності. Натомість же ініціювати справу про банкрутство юридичної особи можуть як боржник, так і кредитори, а якщо в ролі неплатоспроможного суб'єкта виступає фізична особа-підприємець — то уже виключно сам боржник.

Р. Поляков вважає за необхідне ускладнити доступ до відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, а саме зробити обов'язковою одночасну наявність усіх чотирьох підстав, зазначених у ч. 2 ст. 115 КУзПБ [11]. Напевно, варто підтримати таку пропозицію, оскільки на сьогоднішній день умови відкриття провадження у справі про не-

платоспроможність є занадто легкими у порівнянні з умовами для юридичних осіб.

Висновки. Аналіз правового регулювання інституту банкрутства фізичних осіб показав, що наразі існує чимало теоретичних і практичних проблем у правовому регулюванні даних правовідносин. Через невелику кількість справ про неплатоспроможність фізичних осіб, що перебувають у провадженні господарських судів, ще дуже рано говорити про добре сформовану судову практику та правові позиції у даній категорії справ, тому маємо великі відмінності у застосуванні одних і тих самих норм господарськими судами різних регіонів.

Порівняно з юридичними особами фізичні особи-підприємці мають низку невинуватених преференцій у частині ініціювання справи про банкрутство, що не є справедливим з точки зору рівності усіх суб'єктів господарювання і зумовлює нерівне становище кредиторів юридичних осіб і кредиторів фізичних осіб-підприємців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Левшина Я.О. Відповідальність у процедурі банкрутства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецький юридичний інститут МВС України. Кривий Ріг, 2020. 20 с.
2. Ухвала Господарського суду Харківської області від 27.04.2020 у справі № 922/1213/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88954194#> (дата звернення: 20.12.2020).
3. Постанова Східного апеляційного господарського суду від 04.02.2020 року у справі № 917/2088/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87418429> (дата звернення: 20.12.2020).
4. Радзивілюк В., Поляков Р. Проблеми застосування господарсько-процесуальних норм у процедурі банкрутства (неплатоспроможності). *Право України*. 2020. № 7. С. 147—158. <https://doi.org/10.33498/louu-2020-07-147>
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 24.09.2020 у справі № 910/2629/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91786468> (дата звернення: 20.12.2020).
6. Жуков С.В. Ліквідаційна процедура банкрутства юридичних осіб відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства: наук.-практ. посіб. Київ: Алерта, 2021. 292 с.
7. Постанова Західного апеляційного господарського суду від 09.07.2020 у справі № 921/786/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90616276> (дата звернення: 10.12.2020).
8. Постанова Північного апеляційного господарського суду від 07.10.2020 у справі № 927/318/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92226567> (дата звернення: 10.12.2020).
9. Кредиторам важко отримати інформацію щодо боржників-фізичних осіб — адвокат. *Закон і бізнес*. 22.10.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/145122-kreditoram_vazhko_otrimati_informaciyu_schodo_borzhnikov_-_f.html (дата звернення: 21.11.2020).
10. Бутирський А. Концепція удосконалення законодавства про неспроможність. *Право України*. 2018. № 6. С. 86—97. <https://doi.org/10.33498/louu-2018-06-086>
11. Поляков Р. Банкрутство фізичних осіб — «новий» інститут віком понад 2 тисячі років. *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/140297-bankrutstvo_fizichnih_osib_noviy_institut_vikom_ponad_2_tis.html (дата звернення: 20.12.2020).

Надійшла 16.01.2021

REFERENCES

1. Levshyna Ya.O. Vidpovidalnist u protseduri bankrutstva: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04. Donetskyy yurydychnyy instytut MVS Ukrainy. Kryvyi Rih, 2020. 20 p. [in Ukrainian].
2. Ukhvala Hospodarskoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 27.04.2020 u spravi No. 922/1213/20. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88954194#> [in Ukrainian].
3. Postanova Skhidnoho apeliatsiinoho hospodarskoho sudu vid 04.02.2020 roku u spravi No. 917/2088/19. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87418429> [in Ukrainian].
4. Radzyviliuk V., Poliakov R. Problemy zastosuvannya hospodarsko-protseusualnykh norm u protseduri bankrutstva (neplatospromozhnosti). *Pravo Ukrainy*. 2020. No. 7. P. 147-158. <https://doi.org/10.33498/louu-2020-07-147> [in Ukrainian].
5. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 24.09.2020 u spravi No. 910/2629/20. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91786468> [in Ukrainian].
6. Zhukov S.V. Likvidatsiina protsedura bankrutstva yurydychnykh osib vidpovidno do Kodeksu Ukrainy z protsedur bankrutstva : nauk.-prakt. posib. Kyiv: Alerta, 2021. 292 p. [in Ukrainian].
7. Postanova Zakhidnoho apeliatsiinoho hospodarskoho sudu vid 09.07.2020 u spravi No. 921/786/19. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90616276> [in Ukrainian].
8. Postanova Pivnichnoho apeliatsiinoho hospodarskoho sudu vid 07.10.2020 u spravi No. 927/318/20. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92226567> [in Ukrainian].
9. Kredytoram vazhko otrymaty informatsiiu shchodo borzhnykiv-fizychnykh osib — advokat. *Zakon i biznes*. 22.10.2020. URL: https://zib.com.ua/ua/145122-kredytoram_vazhko_otrimati_informaciyu_schodo_borzhnykiv_-_f.html [in Ukrainian].
10. Butyrskyy A. Kontsepsiia udoskonalennia zakonodavstva pro nespromozhnist. *Pravo Ukrainy*. 2018. No. 6. P. 86-97. <https://doi.org/10.33498/louu-2018-06-086> [in Ukrainian].
11. Poliakov R. Bankrutstvo fizychnykh osib — “novyy” instytut vikom ponad 2 tysyachi rokiv. *Zakon i biznes*. URL: https://zib.com.ua/ua/140297-bankrutstvo_fizichnih_osib__noviy_instytut_vikom_ponav_2_tis.html [in Ukrainian].

Received 16.01.2021

*I.A. Butyrskyya*Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6827-9939BANKRUPTCY OF INDIVIDUALS:
PROBLEMS OF THEORY AND PRACTICE

One of the main novelties of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures was the introduction in Ukraine of the institution of bankruptcy of individuals, which was a long-awaited event among scientists and practitioners. It has been more than a year since the introduction of the institution of bankruptcy of individuals in Ukraine, and in some Economic Courts there are not even 10 cases of insolvency of individuals. There are many reasons for this: the high cost of the procedure, the complexity of paperwork to open proceedings, as well as a number of problematic and conflicting issues that arise in practice relevant legislative provisions.

The purpose of the article is to identify problematic aspects in the legal regulation of bankruptcy of individuals and the practice of applying the relevant provisions of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, as well as to develop proposals to improve legislation in this area.

Given the relatively small number of lawsuits to restore the solvency of individuals in Economic Courts, today it is necessary to state the lack of a unified approach of national commercial courts to most of the problematic issues that arise during the consideration of this category of cases. It is emphasized that since the opening of insolvency proceedings, the debtor — an individual and his family members are under the close attention of the Economic Court and the arbitral trustee, who must examine in detail all the circumstances that caused the insolvency of an individual.

Based on the analysis of case law, it is established that the practice of most Economic Courts, especially Appellate, shows the absence of a legal requirement to pay court fees by the debtor for filing an application to open insolvency proceedings, and the application of requirements to the application to open proceedings insolvency of an individual of the general requirements provided for in Art. 34 of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, is inappropriate in this part. Prohibition of the debtor's departure abroad is a measure to ensure creditors' claims, which should not be applied automatically in all cases, but only when it is proved that the debtor intentionally acted to prevent the procedures provided for him by the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures.

As a result of the study, the author concludes that an individual entrepreneur has a number of unjustified preferences, compared to legal entities, to initiate bankruptcy proceedings, which is not fair in terms of equality of all entities and causes unequal position of creditors of legal entities and creditors of individuals — entrepreneurs.

Keywords: insolvency, bankruptcy, consumer bankruptcy, debtor, bankrupt, Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures.